

Formulation of Desired Pattern Regarding Environmental Policy-Making in the Context of Green Tourism

Javad Madani*

Assistant Professor, Public Management, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

Abstract

Tourism is one of the flexible and dynamic industries that has different dimensions and types. Green tourism is one of the most important types that many countries pay special attention to today. One of the dimensions that can be fruitful in the direction of green tourism is the field of environmental policy-making. This scientific and executive field, which aligns with environmental protection measures and activities, can create favourable consequences for communities. This study's main purpose is to formulate the environmental policy-making desired pattern in the context of green tourism, which uses a mixed-method to investigate the issue. The approach used in this method is a partially mixed sequential dominant status design approach that is done in three phases: qualitative-qualitative-quantitative. In this research, three methods of "focus group-grounded theory-survey" have been used to formulate and confirm the model, respectively. The main tool used in the qualitative phase is the interview. In the quantitative phase, a questionnaire was extracted relevant information and data from 13 experts in the qualitative phase and 8. According to the research findings, about 17 main indicators were identified, which were considered the pattern's main components. According to the results of the quantitative section, among the studied indicators, the index "Communications and interactions of responsible institutions" has the

* Corresponding Author: Javadmadani000@gmail.com

How to Cite: Madani, J. (2022). Formulation of Desired Pattern Regarding to Environmental Policy Making in the Context of Green Tourism, *Tourism Management Studies*, 16(56), 251-278 .

highest score among the indicators, which shows the importance of this category in the resulting pattern. From the present study results, we can point to the important role of "communications and interactive of responsible institutions", which requires the development of more precise environmental policies to support green tourism to achieve other goals, sustainable tourism development.

Introduction

In recent times, tourism and travel have been considered flexible, dynamic and growing industries. Many studies show that the tourism industry contributes significantly to the economic growth and development of tourism-led economies. On the other hand, many thinkers believe that tourism achieves economic growth and development at the cost of pollution and environmental degradation. Numerous factors have led to a more precise policy for the tourism industry with the aim of sustainable tourism development. Therefore, the development of a desirable pattern that is considered at both conceptual levels of "environmental policies" and "green tourism" can consider a wide range of measures to improve and develop green tourism. While supporting and creating green tourism, this pattern will make it possible to create various pollution control projects and schemes with the help of environmental policies. For this purpose, it is necessary to design a desirable pattern to get out of the issues to be effective in this regard. Therefore, the main purpose of this study is to develop a pattern of environmental policy-making in the context of green tourism.

Materials and Methods

The general design of the methodology in this research is applied according to the purpose, its mixed method. For further explanation, the research design is a partially mixed sequential dominant status design that is done in three phases qualitative-qualitative-quantitative. In this design, first qualitative and then quantitative data are collected and analyzed. Priority is usually given to the qualitative phase, and quantitative data reinforces the qualitative data. In this research, three "focus group-grounded theory-survey" methods have been used. In the

qualitative part, the thematic axes were first extracted using the focus group method. Then, in the next step, using tools such as semi-structured interviews, the relevant codes were obtained, and the codes were transformed into a pattern by the grounded theory method. Then the resulting pattern was examined by experts, and to assess its components, its validity was announced.

In summary, the thematic axes extracted from the focus group method were used as a criterion for orientation. The focus of the interviews was based on the grounded theory method. Then, through the steps of the grounded theory method, the desired pattern was extracted and calculated. After formulating the pattern, in the third phase - the quantitative phase of the research - the components and categories of the pattern are examined by experts; for evaluating its components, its validity is announced.

Discussion and Results

In the first phase, i.e. the focus group method that was done online, items such as Macro "socio-cultural, political, economic and environmental" environment; institutional arrangements of relationships and interactions; inter-organizational coordination structures; interest groups and influential in formulating and implementing tourism policies; New and Innovative Solutions in Creating Green Tourism; Symmetry of Green Tourism and Environmental Executive Projects; Interactive Policy Making in Green Tourism "were extracted as thematic axes. In the second phase - in the grounded theory method of the foundation - the approach of Strauss and Corbin was used that the propositions were counted in three types of coding "open, axial and selective".

Conclusions

Green tourism operators face various factors in maintaining green tourism assets in the future. To manage these factors, planners, policy-makers and tourism managers must prescribe and adopt sustainable green policies and strategies, improve the quality and quantity of relevant policies, and consider the principles and practices of sustainable development to improve green tourism. These results

require the development of more precise policies for the tourism industry, which should be given special attention to sustainable tourism development and support for green tourism. In the following, the relevant suggestions are presented.

Keywords: Policy-Making, Environmental Policy-Making, Green Tourism, Mixed-Method.

تدوین الگوی مطلوب خط مشی گذاری زیست محیطی در بستر گردشگری سبز

جواد معدنی* | استادیار گروه مدیریت دولتی و گردشگری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

چکیده

گردشگری یکی از صنایع صنعت انعطاف پذیر و پویاست که ابعاد و انواع مختلفی دارد. گردشگری سبز یکی از مهم ترین انواع آن است، که امروزه بسیاری از کشورها توجه ویژه ای به آن دارند. یکی از ابعادی که می تواند در راستای گردشگری سبز مفید واقع شود حوزه خط مشی گذاری زیست محیطی است. این حوزه علمی و اجرایی که در راستای اقدامات و فعالیت های حفاظت از محیط زیست صورت می گیرد می تواند پیامدهای مطلوبی را برای جوامع ایجاد کند. هدف اصلی تحقیق حاضر تدوین الگوی مطلوب خط مشی گذاری زیست محیطی در بستر گردشگری سبز است، که با استفاده از روش ترکیبی به بررسی موضوع می پردازد. رویکرد به کاررفته در این روش رویکرد نسبی متوالی با وزن نابرابر است، که در سه فاز کیفی - کیفی - کمی انجام می شود. در این تحقیق، به ترتیب از سه روش «گروه کانونی - نظریه داده بنیاد - پیمایش» جهت تدوین و تایید الگو استفاده شده است. ابزار اصلی مورد استفاده در فاز کیفی مصاحبه و در فاز کمی، پرسشنامه است، که به ترتیب از ۱۳ نفر خبره در فاز کیفی و ۸ نفر در فاز کمی اطلاعات و داده های مربوط استخراج شدند. مطابق با یافته های تحقیق، حدود ۱۷ شاخص اصلی، که به عنوان اصلی ترین مولفه های الگو در نظر گرفته شدند، شناسایی شدند. مطابق با نتایج بخش کمی، در میان شاخص هایی که مورد بررسی قرار گرفتند، شاخص «ارتباطات و تعاملات نهادهای متولی» از بیشترین نمره در میان شاخص ها برخوردار است، که نشان دهنده اهمیت این مقوله در الگوی به دست آمده است. از نتایج تحقیق حاضر می توان به نقش مهم «ارتباطات و تعاملات نهادهای متولی» اشاره کرد، که مستلزم تدوین خط مشی های زیست محیطی دقیق تری در راستای حمایت از گردشگری سبز است تا بتوان با دستیابی به سایر اهداف، به توسعه پایدار گردشگری نیز دست یافت.

واژه های کلیدی: خط مشی گذاری، خط مشی گذاری زیست محیطی، گردشگری سبز، روش ترکیبی.

مقدمه

در دوران اخیر، گردشگری و سفر به‌عنوان صنعتی انعطاف‌پذیر، پویا و روبه‌رشد در نظر گرفته می‌شوند (لو و همکاران^۱، ۲۰۲۱). مناطق طبیعی به‌عنوان آهن‌رباهای جذب‌کننده گردشگر در نظر گرفته می‌شوند (بیکر^۲، ۱۹۸۶؛ دریمل و کامن^۳، ۱۹۹۶). با وجود این، مدیریت ناکارآمد و توسعه بی‌رویه گردشگری می‌تواند باعث آسیب زیست‌محیطی به محیط طبیعی شود، به ویژه اگر نوع گردشگری بتواند اصول و مقررات این صنعت انبوه را حفظ و رعایت کند (آرچر و کوپر^۴، ۱۹۹۸؛ فارل و توینینگ-ورد^۵، ۲۰۰۵). بسیاری از مطالعات نشان می‌دهند که صنعت گردشگری سهم به‌سزایی در رشد و توسعه اقتصادی اقتصادهای تحت رهبری گردشگری دارد. از طرفی نیز بسیاری از اندیشمندان معتقدند که گردشگری رشد و توسعه اقتصادی را به قیمت آلودگی و تخریب محیط زیست به دست می‌آورد (ازام و همکاران^۶، ۲۰۱۸). بنابراین، گردشگری یکی از فعالیت‌های روبه‌رشد در سراسر جهان است و در عین حال، یکی از تهدیدهای اصلی برای محیط (طبیعی و فرهنگی) به‌شمار می‌رود. بنابراین به دنبال توجهات جهانی به مقوله محیط زیست در دهه‌های گذشته، پارادایم گردشگری پایدار و پدید آمدن مفاهیمی چون اکوتوریسم، گردشگری سبز یا مسئولانه به‌عنوان مکانیزم‌های کنترل پیامدهای منفی گردشگری مورد ارزش و توجه قرار گرفتند (وئوکی و شمسی‌مارینی، ۱۳۹۵).

گردشگری سبز نوعی از گردشگری است که توسط اپراتورها یا دست‌اندرکارانی که به رابطه بین فعالیت گردشگری و طبیعت توجه ویژه‌ای دارند از خط مشی‌ها و استراتژی‌های مختلفی جهت ایجاد روحیه هماهنگی و احترام متقابل بین طبیعت و انسان استفاده می‌کند (آلساندرو^۷، ۲۰۱۶). همه فعالیت‌های انسان بر طبیعت تاثیرگذار است و این دلیلی است برای ورود موضوع مشکلات زیست‌محیطی در حوزه‌های مختلف علمی (یاوری‌گهر و حیاتی، ۱۳۹۹). از طرفی، بدون شک اتخاذ استراتژی‌های زیست‌محیطی برای سازمان‌ها و

-
1. Lu et al
 2. Baker
 3. Driml & Common
 4. Archer & Copper
 5. Farrell & Twining-Ward
 6. Azam et al
 7. Alessandro

شرکت‌های گردشگری پرهزینه خواهد بود (رمضانیان و حیدرنیای کهن، ۱۳۸۹: ۱۴۵). افزایش رفتارهای مخرب محیط زیستی و در پیش گرفتن رویکردهای ناسازگار با محیط زیست در توسعه صنعت گردشگری موجب شده تا مقاصد گردشگری با مشکلات زیست‌محیطی خاصی روبه‌رو شوند (صالحی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۱). افزایش نگرانی‌ها در مورد تاثیر آلودگی‌های انتشار گازهای گلخانه‌ای اخیراً دولت‌های بیشتری را وادار به انجام اقدامات ملموس برای کاهش آن‌ها کرده‌است. به‌این‌منظور، کشورها در حال پیاده‌سازی خط‌مشی‌های زیست‌محیطی فزاینده‌ای هستند که با هدف داخلی‌سازی هزینه‌های اجتماعی آلودگی یا به‌طور متناوب، در کاهش قیمت بین فناوری‌های پاک و آلوده‌کننده اجرا می‌شوند (گیلوتی و همکاران^۱، ۲۰۲۰).

عوامل متعددی موجب شده تا تدوین خط‌مشی دقیق‌تری برای صنعت گردشگری با هدف توسعه پایدار گردشگری صورت گیرد. به‌عنوان مثال، هزینه‌های گردشگری بین‌المللی و داخلی نشان می‌دهند که پایداری محیط زیست کاهش می‌یابد و کشورها نیازمند خط‌مشی‌های متقن و بهتری در این زمینه هستند (نگویان و سو^۲، ۲۰۲۱)، خط‌مشی‌هایی که با هدف بهبود محیط طبیعی و کاهش آسیب‌ها انجام می‌شوند، مانند خط‌مشی‌هایی که برای جلوگیری از آلودگی‌ها و انتشار گازهای گلخانه‌ای طراحی شده‌اند و در اطمینان از اینکه محیط زیست ما می‌تواند به‌تامین ابتدایی‌ترین نیازهای ما ادامه دهد بسیار مهم هستند (اسپارکمن و همکاران^۳، ۲۰۲۰). بنابراین، چالش‌های برنامه‌ریزان، خط‌مشی‌گذاران و مدیران گردشگری در تداوم اقدامات مرتبط با گردشگری سبز است، که عمدتاً شامل تجویز استراتژی‌های موثر سبز به‌عنوان بخشی از زیرساخت سبز در فرآیند برنامه‌ریزی و خط‌مشی‌گذاری، بهبود کیفیت و کمیت فضای باز سبز است (آلدوس^۴، ۲۰۱۳).

بسیاری از خط‌مشی‌های زیست‌محیطی با افق‌های طولانی‌مدت (به‌عنوان مثال، چندین نسل) و پراکندگی جغرافیایی بالا (به‌عنوان مثال، چندین کشور) مشخص می‌شوند. با کنترل تاثیرات فاصله زمانی و مکانی، ما در می‌یابیم که خط‌مشی‌هایی که هدف آن‌ها کمک به محیط زیست است حمایت کم‌تری دریافت می‌کنند (اسپارکمن و همکاران^۵، ۲۰۲۰).

-
1. Galeotti et al
 2. Nguyen & Su
 3. Sparkman et al
 4. Aldous
 5. Sparkman et al.,

با این حال، مطالعات کمی تا به امروز تاثیر خط‌مشی‌های مختلف بر گردشگری سبز را مورد بررسی قرار داده‌اند، که منجر به درک مبهم از گردشگری سبز با تغییر خط‌مشی شده‌است (ژانگ^۱، ۲۰۲۱). از طرفی نیز یکی از مسائل عمده‌ای که در این زمینه مطرح است مربوط به تجزیه و تحلیل‌هایی است که مباحث زیست‌محیطی و همچنین مشارکت در طرح‌های خط‌مشی را در نظر نمی‌گیرند. اکثر مطالعات خط‌مشی‌های زیست‌محیطی را در سطح کلان اقتصادی و با تمرکز بر شهرها ارزیابی می‌کنند. با این حال، اکثریت منابع طبیعی در مناطق روستایی است و خط‌مشی‌های زیست‌محیطی عمدتاً در سطح محلی اجرا می‌شوند، که بیشتر بودجه‌های مربوط به حفاظت از محیط زیست تعیین می‌شود، اما بسیار کم مورد توجه قرار می‌گیرند (چشوسکی و همکاران^۲، ۲۰۲۰).

بنابراین تدوین یک الگوی مطلوب نیاز است، الگویی که در دو سطح مفهومی «خط‌مشی‌های زیست‌محیطی» و «گردشگری سبز» مورد توجه قرار گیرد و بتواند طیف وسیعی از اقدامات را جهت بهبود و توسعه گردشگری سبز مدنظر قرار دهد. این الگو در سطح کلی و مفهومی خط‌مشی‌های زیست‌محیطی در نظر گرفته می‌شود، که ضمن حمایت و ایجاد گردشگری سبز، ضرورت ایجاد پروژه‌ها و طرح‌های مختلف کنترل آلودگی را با کمک خط‌مشی‌های محیطی فراهم آورد. به همین منظور، نیاز است تا برای برون رفت از مسائل فوق‌الذکر، الگویی مطلوبی طراحی شود تا بتواند در این راستا مفید واقع شود. از همین رو، هدف اصلی این تحقیق تدوین الگوی خط‌مشی‌گذاری زیست‌محیطی در بستر گردشگری سبز است، که در ادامه، ضمن بررسی مبانی نظری و روش تحقیق در این زمینه، یافته‌ها و نتایج به دست آمده نیز تحلیل می‌شوند.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

گردشگری سبز اصطلاحی است که برای شیوه‌های گردشگری پایدار استفاده می‌شود و نیازهای متقابل اکولوژی و محیط زیست، مردم محلی، شرکت‌های تجاری و خود گردشگران را در نظر می‌گیرد. این مفهوم ما را قادر می‌سازد تا چهارچوبی از مدیریت و توسعه را برای حال و آینده ترسیم کنیم. هدف از این راهبردها توسعه مکانیزم حکمرانی با توجه ویژه به کاهش آثار منفی زیست‌محیطی و اجتماعی عملیات گردشگری واقع در

1. Zhang

2. Czyżewski et al.,

مناطق روستایی یا شهری هر کشور است (ازام و سارکر^۱، ۲۰۱۱). کیفیت محیط زیست با اتخاذ یک رفتار مسئولانه، به‌طور فزاینده‌ای، به‌عنوان یک مزیت برای استفاده از تعطیلات و حفاظت از محیط زیست تلقی می‌شود. گردشگری می‌تواند به ابزار اصلی حفاظت از قلمرو و برای بازیابی سنت‌ها و هویت‌های محلی تبدیل شود. افزون بر این، گردشگری سبز یک سرمایه‌گذاری برای همه است: مقامات و خط‌مشی‌گذاران، شهرداری‌ها و گردشگران و ... (آلساندرو، ۲۰۱۶).

به‌طور گسترده‌ای پذیرفته شده که واژه «خط‌مشی» یکی از مهم‌ترین اصطلاحاتی است که اکثر اندیشمندان در رابطه با یک تعریف واحد از آن اتفاق نظر ندارند. اما در بیشتر تعاریف مرتبط با خط‌مشی، از آن به‌عنوان تنظیم دستور کار^۲ همراه با اقدام یاد می‌شود. یکی از راه‌های مفید برای تعریف خط‌مشی در حوزه زیست‌محیطی برقراری ارتباط آن با سایر جنبه‌های تصمیم‌گیری و اقدام است، که همچون سلسله‌مراتبی در جریان با یکدیگر قرار دارند با هم و ارتباط دارند. این موارد در ذیل بیان می‌شوند (کاکلین و مون^۳، ۲۰۲۰):

- خط‌مشی در واقع همان تعیین جهت و هدف گسترده است (به‌عنوان مثال، هدف کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای است).

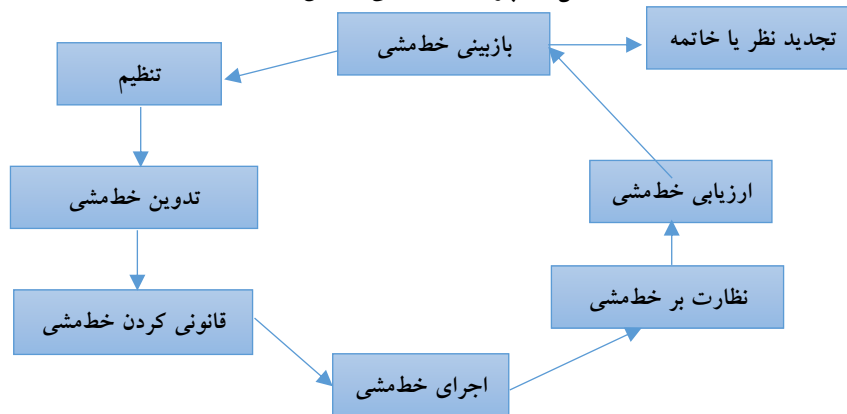
- طرح‌ریزی^۴ یک استراتژی و چهارچوب مدیریت برای دستیابی به خط‌مشی است (به‌عنوان مثال، خط‌مشی کاهش انتشار گاز کربن‌دی‌اکسید در صنعت گردشگری)؛

- برنامه‌ریزی^۵ عنصر یا جنبه خاصی از طرح‌ریزی است (به‌عنوان مثال، تشویق به کاهش انتشارات گازهای آلاینده با ارائه یارانه برای اجرای بهره‌وری انرژی در صنایع مختلف) (کاکلین و مون^۶، ۲۰۲۰).

خط‌مشی یا خط‌مشی‌های محیطی از یک چرخه خط‌مشی‌گذاری تدوین و اجرا می‌گردند که مراحل آن به‌ترتیب عبارت‌اند از:

-
1. Azam & Sarker
 2. Agenda setting
 3. Cocklin & Moon
 4. Program
 5. Plan
 6. Cocklin & Moon

شکل ۱. چرخه خط مشی (تامس^۱، ۲۰۱۱)

همچنین، بسیاری از اندیشمندان خط‌مشی‌گذاری را نوعی فرآیند تصمیم‌گیری می‌دانند که مورد استفاده قرار می‌گیرد. برای مثال، شکل ۱ یک «چرخه خط‌مشی» را نشان می‌دهد، که دنباله‌ای را تصویر کرده که از شناسایی یک مسئله یا مشکل، تنظیم دستور کار و استفاده از پشتیبانی، اجرا و نظارت و بازبینی سرچشمه می‌گیرد. مفهوم واضح این است که خط‌مشی از طریق یک فرآیند سیستماتیک و منظم توسعه می‌یابد، که در آن، مسائل خط‌مشی تعریف شده و به ترتیب منطقی مورد توجه قرار می‌گیرد. این بازنمایی چیزی است که بعضاً از آن به عنوان مدل برنامه‌ریزی «منطقی» یا «تجویزی» یاد می‌شود (کاکلین و مون^۳، ۲۰۲۰).

به‌طور کلی، خط‌مشی‌ها به‌عنوان یک «اقدام»^۴ تعریف می‌شوند که شامل ابزارهای مختلفی مانند مقررات، مشوق‌های اقتصادی و/یا اطلاعات ارائه‌شده توسط دولت یا قانون‌گذار (در سطوح بین‌المللی، ملی یا محلی) هستند (میلجند^۵، ۲۰۲۰) و مشروعیت و ضمانت اجرایی بالایی دارند (بیرکلند^۶، ۲۰۱۹).

خط‌مشی‌های زیست‌محیطی براساس زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی یک کشور و همچنین براساس مفهوم گسترده توسعه پایدار تدوین و اجرا می‌شوند (توکو و

1. Thomas
2. “rational” or “prescriptive”
3. Cocklin & Moon
4. action
5. Miljand
6. Birkland

همکاران^۱، ۲۰۱۹). حفظ آب و هوا، میراث فرهنگی حفاظت شده و منابع طبیعی با کاهش آلاینده‌های خطرناک و مصرف انرژی به محیط زیست، و حوزه پایدار اقتصادی و اجتماعی گردشگری کمک می‌کند. بنابراین، گردشگری سبز از جمله تلاش‌های مدیریتی در راستای چشم‌انداز فعالیت‌های موفق مدیریت سبز است (لو و همکاران، ۲۰۲۱).

با وجود اینکه اکثر خط‌مشی‌ها می‌توانند پیامدهای گسترده‌ای برای جامعه داشته باشند، اما طبق نظر برخی از اندیشمندان، نمی‌توان همه خط‌مشی‌ها را «بلندمدت» در نظر گرفت. با وجود این، خط‌مشی‌های بلندمدت موضوعات خط‌مشی عمومی‌ای هستند که حداقل به اندازه یک نسل بشر به طول می‌انجامند. این نوع خط‌مشی‌ها عدم قطعیت عمیقی را نشان می‌دهند، که با عمق زمان تشدید می‌شوند و جنبه‌های کالاهای عمومی را هم در مرحله ایجاد مسئله و هم در مرحله واکنش ایجاد می‌کنند (کاسکیما و همکاران، ۲۰۲۱). خط‌مشی‌گذاری زیست‌محیطی یکی از این نوع خط‌مشی‌هاست که نه تنها در حوزه اکولوژیکی یا محیط زیست تأثیرگذار است، بلکه در مقوله‌های اقتصادی، مالی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی هم موثر است (چان^۲، ۲۰۲۰). از طرفی اقدامات و ملاحظات خط‌مشی‌ها برای کاهش انتشار آلاینده‌های آب و هوایی و زیست‌محیطی هم ممکن است بر بسیاری از ابعاد اقتصادی، فرهنگی اجتماعی و ... تأثیر بگذارد (کلی و همکاران^۳، ۲۰۲۰). بنابراین، خط‌مشی‌های محیطی در رابطه با دغدغه‌ها و نگرانی‌های اجتماعی و اقتصادی و ... جامعه مدنظر قرار می‌گیرند و برای بهبود اثربخشی اقدامات مربوط، ممکن است خط‌مشی‌گذاران یا تصمیم‌گیرندگان چندین سناریو را مورد توجه قرار دهند تا طیف وسیعی از جایگزین‌ها برای شرایط مختلف اجتماعی و اقتصادی و محیطی ارائه شود (هو و همکاران^۴، ۲۰۲۰).

روش تحقیق

طرح کلی تحقیق در این پژوهش با توجه به هدف کاربردی است و روش تحقیق آن آمیخته یا ترکیبی است. طرح پژوهش ترکیبی نسبی متوالی با وزن نابرابر^۵ است که در سه فاز کیفی-کیفی-کمی انجام می‌شود. در این طرح، ابتدا داده‌های کیفی و سپس کمی جمع‌آوری و

-
1. Tuokuu et al
 2. Chan
 3. Kelly et al
 4. Hou et al
 5. Partially mixed sequential dominant status design

تحلیل می‌شوند. اولویت معمولاً با فاز کیفی است و داده‌های کمی برای تقویت داده‌های کیفی استفاده می‌شوند (کرسول^۱، ۲۰۱۸). در این تحقیق، به ترتیب از سه روش «گروه کانونی - نظریه داده‌بنیاد - پیمایش» استفاده شده‌است.

در بخش کیفی، ابتدا با استفاده از روش گروه کانونی، محورهای موضوعی^۲ استخراج شدند و سپس در مرحله بعد، با استفاده از ابزارهایی چون مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، کدهای مربوط به دست آمدند و کدها با روش نظریه داده‌بنیاد به الگو تبدیل شدند. پس از آن، الگوی به دست آمده از نظر خبرگان مورد بررسی قرار گرفت و برای سنجش اجزای آن، در مورد روایی آن اعلام نظر شد. به دلیل اینکه این موضوع برای اولین بار است که انجام می‌شود، پیشینه و مطالب زیادی در این رابطه وجود نداشت. از طرفی نیز وجود فقر مبانی نظری در چنین موضوعاتی نیازمند استفاده از روش‌های کیفی است. یک نکته بسیار مهم و کاربردی این است که ملاحظه می‌شود در تحقیقات این‌چنینی محققان بدون استخراج محورهای موضوعی وارد بحث اصلی می‌شوند و با استفاده از روش‌های کیفی، پژوهش را انجام می‌دهند. با توجه به موارد پیشین، محقق قبل از ورود به بحث بایستی ابتدا محورهای موضوعی را استخراج کند تا در مراحل بعدی بتواند رویکردها یا روش‌های موردنظر را به کار گیرد. محورهای موضوعی به عنوان عوامل جهت‌دهی در تحقیقات هستند که نیاز است از منظر خبرگان آن حوزه موردشناسایی و بررسی قرار گیرند. به همین دلیل، در گام اول، از روش تحقیق کیفی گروه کانونی^۳ استفاده شد تا محورهای موضوعی استخراج شوند. سپس، محورهای موضوعی می‌توانند در مراحل بعدی مورد استفاده قرار گیرند.

گروه کانونی روشی برای به دست آوردن دیدگاه‌ها از متخصصان، خبرگان، گروه‌ها، مطلعان یک حوزه و ... و بحث در مورد موضوعات دشوار، حل مشکلات و ایجاد ایده‌های جدید و مفید است (استفنسون و همکاران^۴، ۲۰۲۰؛ باربور^۵، ۲۰۰۸). گروه کانونی در تحقیقات کیفی، برای تقویت گفت‌وگو بین مطلعان یک حوزه، جمع‌آوری دیدگاه‌های متعدد و به حداکثر رساندن غنای داده‌های جمع‌آوری شده استفاده می‌شود (کرسول^۶،

-
1. Creswell
 2. Thematic axes
 3. Focus group
 4. Stephenson et al
 5. Barbour
 6. Creswell

۲۰۱۸). پژوهش گروه کانونی شیوه‌ای برای جمع‌آوری داده‌های کیفی است، که افراد را در یک بحث گروهی غیررسمی (یا چندین بحث) پیرامون موضوعی خاص یا مجموعه‌ای از موضوعات وارد می‌کند (ویلکینسون^۱، ۲۰۱۴). معمولاً پژوهشگران کیفی به‌طور ویژه، برای جمع‌آوری هم‌زمان داده‌ها از تعدادی از افراد، به تشکیل گروه‌های کانونی مبادرت می‌ورزند (حسینی، ۱۳۹۴).

منابع داده‌های گروه کانونی متعدد هستند و پژوهشگران از رویکردهای مختلفی استفاده می‌کنند. به‌دلیل شیوع ویروس کرونا، محقق جهت گردآوری داده‌ها از تحلیل مبتنی بر مستندات ضبط‌شده استفاده می‌کند. یکی از جدیدترین شیوه‌های این روش تحقیق روش گروه کانونی آنلاین^۲ است، که برای اولین بار در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته‌است. این روش از افزایش استفاده از اینترنت به‌عنوان یک ابزار ارتباطی استفاده می‌کند. آن‌ها در حال حاضر دو شکل دارند: اول) هم‌زمان، شامل چت زنده در زمان واقعی، و دوم) استفاده تعاملات مکالمه‌محور در گروه‌های تمرکز رودرو (موره و همکاران^۳، ۲۰۱۵)، که در این تحقیق، از تعاملات مکالمه‌محور بهره برده شد. سپس در مرحله بعدی، فرآیند تحلیل آن صورت گرفت، که ابتدا نسخه برداری، و بعد فهرست برداری و در نهایت هم ذخیره و بازیابی داده‌ها انجام شد، که به‌عنوان محورهای موضوعی در مرحله بعدی به کار گرفته شدند.

گروه کانونی، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین روش‌های کیفی، می‌تواند هم‌راستا با سایر روش‌های کیفی مورد استفاده قرار گیرد. روش‌هایی که می‌توان در راستای اطلاعات گردآوری‌شده گروه کانونی انجام داد عبارت‌اند از روش تحلیل مضمون و روش نظریه داده‌بنیاد (کرویل و همکاران^۴، ۲۰۱۹). پیوند مفهومی و ارتباطی بین این روش‌ها موجب شده تا محقق از روش نظریه داده‌بنیاد جهت تدوین الگو استفاده کند.

نظریه داده‌بنیاد یک روش تحقیق کیفی است که توسط گلیسر و استراوس^۵ در ۱۹۶۷ پیشنهاد شده‌است. این روش داده‌های قابل توجه و بینش تحقیقاتی را برای بررسی امکان پذیر

-
1. Wilkinson
 2. Online focus group
 3. Moore et al, 2015
 4. Croyle et al
 5. Glaser & Strauss

می‌کند و برای روشن‌سازی مکانیزم‌های اساسی برخی پدیده‌ها مفید است. بنابراین، برای ایجاد چهارچوب‌های نظری در تحقیقات اولیه بسیار مناسب است (ژئو و همکاران^۱، ۲۰۲۰).

هنگام استفاده از روش نظریه داده‌بنیاد، به مطالب دقیق و عمیق مصاحبه نیاز است و باید بیشتر به کیفیت مصاحبه‌ها توجه شود تا کمیت آن‌ها. بنابراین، در فرآیند تحقیق، باید تعداد افراد به‌طور مداوم افزایش یابند، تا زمانی که محتوای جدیدی ظاهر شود (اشباع حاصل شود) (پرایس و همکاران^۲، ۲۰۱۸؛ دابینز و همکاران^۳، ۲۰۱۸)، زیرا روش نظریه داده‌بنیاد اساساً تفسیری است و هدف آن کشف مفاهیم و روابط است و توضیحات نظری برای پدیده‌های موجود را ارائه می‌دهد (کوربین و استراوس^۴، ۲۰۱۴). شیوه کار در نظریه داده‌بنیاد به این صورت است که تجزیه و تحلیل داده‌های آن عمدتاً به کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی تقسیم می‌شوند. محققان باید با تجزیه و تحلیل مواردی که از مصاحبه‌ها استخراج می‌شوند به‌صورت جمله‌به‌جمله پیش بروند و اطلاعات به‌دست آمده را تا اشباع نظری تکمیل کنند (ژانگ و همکاران^۵، ۲۰۲۰؛ چارمز^۶، ۲۰۰۰).

به‌طور خلاصه، از محورهای موضوعی مستخرج از روش گروه کانونی بهره برده شد تا به‌عنوان معیار جهت‌دهی و محور مصاحبه‌های روش نظریه داده‌بنیاد قرار گیرند. سپس با طی مراحل روش نظریه داده‌بنیاد، الگوی مطلوب استخراج و احصا گردید که، در شکل ۲ به تصویر کشیده شده است. بعد از احصای الگو، در فاز سوم - یعنی فاز کمی تحقیق - اجزا و مقوله‌های الگو از نظر خبرگان مورد بررسی قرار می‌گیرند و برای سنجش اجزای آن، در مورد روایی آن اعلام نظر می‌شود.

مشارکت‌کنندگان تحقیق حاضر به تفکیک هر سه فاز آن دسته‌بندی می‌شوند. در فاز اول، یعنی در روش گروه کانونی، از ۵ تن از خبرگان علمی و اجرایی حوزه خط مشی گذاری و گردشگری - به‌صورت آنلاین - استفاده شد که با استفاده از مراحل این روش کیفی، موضوعات محوری جهت انجام تحقیق استخراج شدند. این افراد دارای سابقه علمی (دانشگاهی) و اجرایی (اداری) در این حوزه‌های موضوعی هستند، که با استفاده از این روش

-
1. Zau et al
 2. Pryce et al
 3. Dobbins et al
 4. Corbin & Strauss
 5. Zhang et al
 6. Charmaz

مورد مصاحبه قرار خواهند گرفت. در فاز دوم تحقیق، از بازیگران مؤثر نهادهای خط‌مشی‌گذار زیست‌محیطی و خبرگان گردشگری استفاده شد و به دلیل اینکه ماهیت دو حوزه تا حدودی به هم شباهت دارد، از نمونه‌گیری هدفمند، که یکی از روش‌های نمونه‌گیری کیفی است، بهره برده شد. هریک از موضوعات محوری مستخرج از روش گروه‌کانونی از خبرگان این فاز مورد پرسش و بررسی قرار گرفتند و تعداد نمونه‌ها با توجه به دستیابی به اشباع نظری تعیین شد، که در نهایت در حدود ۱۳ نفر از خبرگان مشارکت داشتند. لازم‌به‌ذکر است که از افرادی در انتخاب خبرگان پژوهش استفاده شد که دارای تجربه چندین ساله در این حوزه‌ها هستند و همچنین، با توجه به ماهیت مقوله خط‌مشی‌گذاری زیست‌محیطی و گردشگری سبز، بایستی جزو خبرگان دانشگاهی و بازیگران تصمیم‌گیرنده و/یا اجرایی باشند، زیرا با عطف به اقتضائات ماهیتی حوزه خط‌مشی‌گذاری زیست‌محیطی و گردشگری سبز در ایران، حوزه بازیگران و گروه‌های ذی‌نفع مربوط در داخل کشور کاملاً متنوع و متکثر است. در فاز سوم، یعنی قسمت پیمایش تحقیق، نیز از خبرگان و متخصصان این حوزه بهره برده شد، که با استفاده از روش نمونه‌گیری سیستماتیک^۱، ۸ نفر از آن‌ها که جزو خبرگان دانشگاه هستند به سوالات پرسشنامه پاسخ دادند. همان‌طور که در ابتدای تحقیق نیز بیان شد، الگوی به‌دست‌آمده بایستی از لحاظ قابلیت اتقان و روایی، مدنظر و تأیید خبرگان قرار می‌گرفت، که این مقوله با استفاده از پرسشنامه‌ای که حاوی اجزای الگو بود برای خبرگان ارسال شد و نمرات آن‌ها در جدول ۲ به تفکیک اهمیت و اولویت آن‌ها در قالب رتبه‌بندی مرقوم شده است.

یافته‌های تحقیق

همان‌طور که در روش‌شناسی تحقیق توضیح داده شد، رویکرد تحقیق حاضر آمیخته یا ترکیبی با رویکرد نسبی متوالی با وزن نابرابر^۲ است، که در سه فاز کیفی - کیفی - کمی انجام می‌شود. در این طرح، ابتدا داده‌های کیفی و سپس کمی جمع‌آوری و تحلیل می‌شوند. در فاز اول، یعنی روش گروه‌کانونی، که به صورت آنلاین انجام شد مواردی چون «محیط کلان فرهنگی - اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و زیست‌محیطی، و ترتیبات نهادی روابط و تعاملات، ساختارهای هماهنگی بین‌سازمانی، گروه‌های ذی‌نفع و تأثیرگذار در تدوین و

1. Systematic Random Sampling
2. Partially mixed sequential dominant status design

اجرای خط‌مشی‌های گردشگری، راه‌حل‌های جدید و نوآورانه در ایجاد گردشگری سبز، تقارن طرح‌های اجرایی گردشگری سبز و محیط زیست، خط‌مشی‌گذاری تعاملی^۱ در گردشگری سبز» به‌عنوان محورهای موضوعی استخراج شدند. در فاز دوم- یعنی در روش نظریه داده‌بنیاد- از رویکرد استراوس و کوربین بهره برده شد، که گزاره‌ها در سه نوع کدگذاری «باز، محوری و انتخابی» مورد احصا و بررسی قرار گرفتند، که به‌دلیل جلوگیری از اطناب سخن، این موارد در قالب جدول ۱ و شش مقوله اصلی توضیح داده شدند و از مرقوم کردن سایر جداول صرف نظر شد:

جدول ۱. نمایش کدگذاری‌های تحقیق

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
تعهد به حفظ و صیانت از محیط زیست در جهت گردشگری سبز	گسترش فرهنگ حفاظت از منابع طبیعی، حفظ و صیانت از محیط زیست در گردشگری، حفظ و نگهداری از ارزش‌های طبیعی	PC*1+....+PC12
مدیریت سبز گردشگری	گردشگری منبعث از مدیریت سبز، پیوند مفاهیم مدیریت و اقتصاد سبز با مفاهیم گردشگری، مدیریت زنجیره تامین سبز	PC13+....+PC22
مشارکت، انسجام و همکاری متولیان و ذی‌نفعان گردشگری	تاثیر زیاد گروه‌های ذی‌نفوذ در فرآیند خط‌مشی‌گذاری زیست‌محیطی، همکاری و تخصص‌گرایی در فرآیند خط‌مشی‌گذاری زیست‌محیطی، و برگزاری جلسات تعاملانه	PC23+....+PC31
مدیریت و آموزش مسائل زیست‌محیطی و گردشگری سبز	آموزش مفاهیم اخلاق و ارزش‌های زیست‌محیطی در گردشگری، تعامل حقیقی با محیط زیست سالم	PC32+....+PC40
خط‌مشی‌گذاری جامع و مشارکتی	خط‌مشی‌گذاری تعاملی، خط‌مشی‌گذاری مشارکت‌محور، خط‌مشی‌گذاری ترکیبی، و تعامل و مشارکت نهادهای خط‌مشی‌گذار داخلی	PC41+....+PC54
ارتباطات و تعاملات نهادهای متولی	ارتباط و مشارکت تمامی اقشار و بخش‌ها، تعامل و تبادل منابع و اطلاعات میان نهادهای متولی، اتخاذ زیرساخت‌های لازم برای هماهنگی نهادهای متولی	PC55+....+PC63

1. Interactive policy making
2. Point Code (PC)

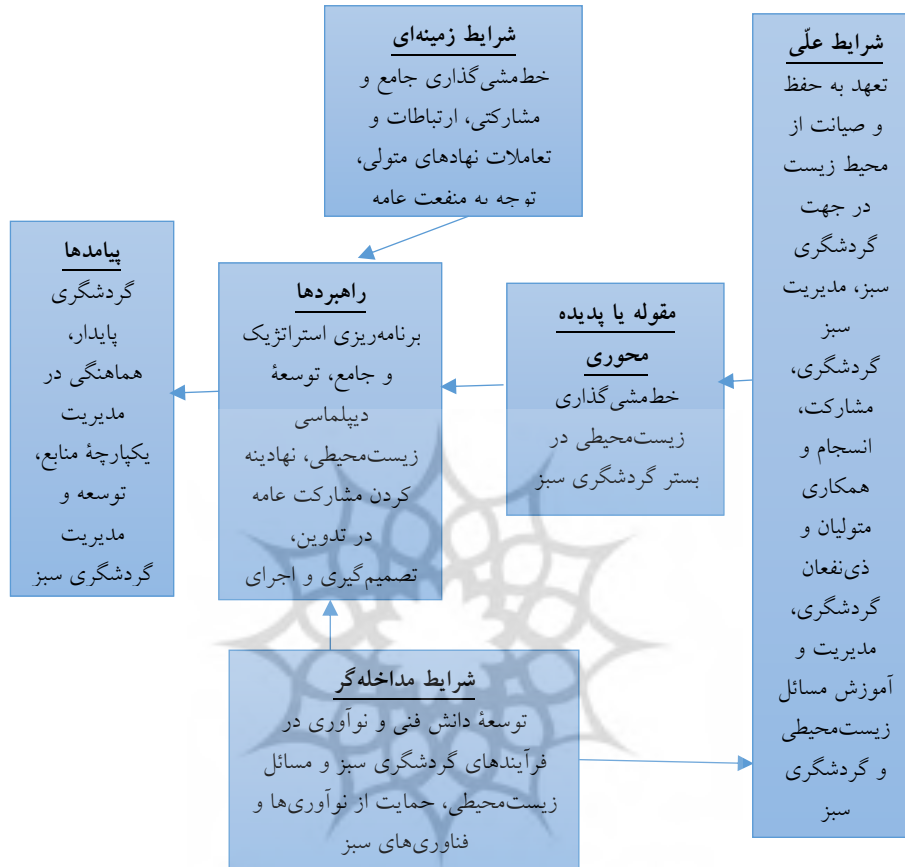
ادامه جدول ۱.

کد گذاری باز	کد گذاری محوری	کد گذاری انتخابی
PC64+....+PC77	توجه به جامعه محلی و مشارکت‌های مردمی، الزامات حقوق شهروندی	توجه به منفعت عامه
PC78+....+PC83	فناوری‌های سازگار با محیط زیست یا مدیریت سبز، توسعه فناوری‌های سازگار با محیط زیست و نوآوری‌های مقبول جامعه	توسعه دانش فنی و نوآوری در فرآیندهای گردشگری سبز و مسائل زیست‌محیطی
PC84+....+PC93	استفاده از فناوری‌های پاک (سبز)، گردشگری بدون کربن، سرمایه گذاری در فناوری‌های حامی محیط زیست در گردشگری، توسعه و هوشمندسازی مقصدهای گردشگری	حمایت از نوآوری‌ها و فناوری‌های سبز
PC94+....+PC102	انعطاف‌پذیری استراتژیک برنامه‌ها، خط‌مشی‌پژوهی، لزوم تدوین فرآیند جامع و تعاملانه	برنامه‌ریزی استراتژیک و جامع
PC103+....+PC111	پیمان‌ها و عهدنامه‌های متعدد بین‌المللی، برگزاری کنوانسیون‌های بین‌المللی	توسعه دیپلماسی زیست‌محیطی
PC112+....+PC117	برنامه‌ریزی دقیق و راهبردی، تنظیم دستورکار برای تدوین و اجرای خط‌مشی‌ها	تصمیم‌گیری و اجرای خط‌مشی‌ها
PC118+....+PC127	نقش و مشارکت عامه در دستورکار خط‌مشی‌های زیست‌محیطی، کمپین‌های گردشگری طرفدار محیط زیست	نهادینه کردن مشارکت عامه در تدوین
PC128+....+PC134	توسع پایدار و گردشگری سبز، گردشگری مسئولانه، آمایش سرزمین مبتنی بر اصولی چون حفاظت از محیط زیست	گردشگری پایدار
PC135+....+PC144	مدیریت منابع زیست‌محیطی سبز، و ارزیابی اثرات زیست‌محیطی	هماهنگی در مدیریت یکپارچه منابع
PC145+....+PC153	توسعه رفتار سبز در گردشگری، نظام حکمرانی زیست‌محیطی، مدیریت و توسعه پایدار زیرساخت‌های گردشگری	توسعه و مدیریت گردشگری سبز

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، از مجموع ۱۵۳ کد باز، ۴۳ کد محوری و در نهایت ۱۷ کد انتخابی به دست آمدند، که این موارد از طریق رویکرد نظام‌مند استراوس و کوربین در روش کیفی نظریه داده‌بنیاد استخراج و احصاء شدند.

- در ادامه، به منظور تبیین الگوی مطلوب، مقوله‌بندی‌های صورت گرفته در شش دسته زیر بررسی و توضیح داده می‌شوند:
- شرایط علی: تعهد به حفظ و صیانت از محیط زیست در جهت گردشگری سبز، مدیریت سبز گردشگری، مشارکت، انسجام و همکاری متولیان و ذی‌نفعان گردشگری، مدیریت و آموزش مسائل زیست‌محیطی و گردشگری سبز.
 - زمینه: خط مشی گذاری جامع و مشارکتی، ارتباطات و تعاملات نهادهای متولی، توجه به منفعت عامه.
 - مقوله محوری: خط مشی گذاری زیست‌محیطی در بستر گردشگری سبز.
 - شرایط مداخله‌گر: توسعه دانش فنی و نوآوری در فرآیندهای گردشگری سبز و مسائل زیست‌محیطی، حمایت از نوآوری‌ها و فناوری‌های سبز.
 - راهبردها: برنامه‌ریزی استراتژیک و جامع، توسعه دیپلماسی زیست‌محیطی، نهادینه کردن مشارکت عامه در تدوین، تصمیم‌گیری و اجرای خط‌مشی‌ها.
 - پیامدها: گردشگری پایدار، هماهنگی در مدیریت یکپارچه منابع، توسعه و مدیریت گردشگری سبز.
 - ارائه الگوی مطلوب: با توجه به قواعد نظریه داده‌بنیاد و با استناد به رابطه بین مقوله‌ها و موارد مطرح شده در روش تحقیق، الگوی مطلوب در شکل ۲ ترسیم شد:

شکل ۲. الگوی مطلوب خط مشی گذاری زیست محیطی در بستر گردشگری سبز

فاز سوم (فاز کمی): در این مرحله از تحقیق، کدهای استخراج شده به صورت پرسشنامه در آمدند و با استفاده از پرسشنامه طراحی شده و با استفاده از نمونه‌گیری سیستماتیک، میان خبرگان منتخب توزیع شدند. نتایج به دست آمده با استفاده از نرم افزار SPSS مورد بررسی قرار گرفتند، که مقادیر مربوط در جدول‌های ۲ و ۳ مرقوم شده‌اند. در این قسمت، ابتدا اهمیت و وزن هر یک از شاخص‌ها تعیین می‌شود و سپس شاخص‌های هر عامل مشخص می‌شوند و آنگاه ضریب اهمیت و میانگین مجموعه عوامل هر یک از کدها مورد تفکیک قرار می‌گیرد، که در اینجا در قالب یک جدول عرضه شده است. اعتبار شاخص‌های این مضمون را ۹ نفر از خبرگان دانشگاهی ارزیابی کردند، که حدود ۸۹/۵ درصد در حد خیلی زیاد، ۷/۳ درصد در حد متوسط و ۳/۲ درصد در حد کم ارزیابی کردند.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار خط مشی گذاری زیست محیطی در بستر گردشگری سبز

مقوله‌ها	شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t	سطح معناداری
شرایط علی	۴/۷۵	۴/۶۰۸۵	۸	۱۹/۳۵۶	/۰۰۰	
شرایط زمینه‌ای	۴/۷۳۳۳	۴/۵۳۵۴۰	۸	۸/۵۶۸	/۰۰۰	
مقوله محوری	۴/۴۴۴	۴/۶۵۵۵۴	۸	۴/۲۸۵	/۰۱۲	
شرایط مداخله‌گر	۴/۴	۴/۵۸۹۳۰	۸	۸/۶۶۸	/۰۰۲	
راهبردها	۳/۵۰۰	۴/۷۰۰۲۲	۸	۹/۳۶۲	/۰۰۰	
پیامدها	۴/۲۴	۴/۵۸۵۳۰	۸	۴/۵۵۶	/۰۰۰	

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، میانگین مقوله‌های الگوی مستخرج دارای مقادیر قابل قبولی هستند، که این مورد نشان‌دهنده تأیید پاسخ‌دهندگان در رابطه با آن‌هاست.

جدول ۳. میانگین و انحراف معیار شاخص‌های خط مشی گذاری زیست محیطی در بستر گردشگری سبز

ردیف	شاخص‌ها	X	SD
۱	تعهد به حفظ و صیانت از محیط زیست در جهت گردشگری سبز	۵	۰/۳۵۵
۲	مدیریت سبز گردشگری	۴/۸	۰/۴۰۲
۳	مشارکت، انسجام و همکاری متولیان و ذی‌نفعان گردشگری	۴/۶	۰/۵۶۷
۴	مدیریت و آموزش مسائل زیست محیطی و گردشگری سبز	۴/۶۶	۰/۵۳۵
۵	خط مشی گذاری جامع و مشارکی	۴/۶۵	۰/۶۰۳
۶	ارتباطات و تعاملات نهادهای متولی	۵/۱	۰/۵۱۲
۷	توجه به منفعت عامه	۴/۶۳	۰/۵۶۲
۸	وضعیت خط مشی گذاری زیست محیطی در بستر گردشگری سبز	۴/۴	۰/۷۲۱
۹	توسعه دانش فنی و نوآوری در فرآیندهای گردشگری سبز و مسائل زیست محیطی	۴/۴۳	۰/۷۶۸
۱۰	حمایت از نوآوری‌ها و فناوری‌های سبز	۴/۴۵	۰/۶۶۷
۱۱	برنامه‌ریزی استراتژیک و جامع	۴/۶	۰/۷۱۳
۱۲	توسعه دیپلماسی زیست محیطی	۴/۶۱	۰/۸۲۳
۱۳	نهادینه کردن مشارکت عامه در تدوین	۴/۱	۰/۶۷۰
۱۴	تصمیم‌گیری و اجرای خط‌مشی‌ها	۴/۸	۰/۷۳۴
۱۵	گردشگری پایدار	۴/۶	۰/۷۰۲
۱۶	هماهنگی در مدیریت بیکارچه منابع	۴/۰۲	۰/۵۳۶
۱۷	توسعه و مدیریت گردشگری سبز	۴/۱۱	۰/۶۵۴

همان‌طور که در جداول ۲ و ۳، یعنی جدول‌های میانگین و انحراف استاندارد و شاخص‌ها مشاهده می‌شود، میانگین همه شاخص‌ها از ۴ بزرگ‌تر هستند و این موضوع نمایانگر تأکید پاسخ‌دهندگان بر شاخص‌های گفته‌شده است. در میان شاخص‌هایی که مورد بررسی قرار گرفتند، شاخص «ارتباطات و تعاملات نهادهای متولی» از بیشترین نمره برخوردار است، که نشان‌دهنده اهمیت این مقوله در الگوی به‌دست آمده است. در ادامه، به نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهاد‌های کاربردی می‌پردازیم.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تدوین الگوی مطلوب خط‌مشی‌گذاری زیست‌محیطی در بستر گردشگری سبز صورت گرفته است، که با استفاده از روش ترکیبی به تدوین الگوی مورد نظر پرداخته است. دست‌اندرکاران گردشگری سبز در تلاش برای حفظ دارایی‌های گردشگری سبز در آینده با عوامل مختلفی روبرو هستند؛ برای مدیریت این عوامل، برنامه‌ریزان، خط‌مشی‌گذاران و مدیران گردشگری باید خط‌مشی‌ها و استراتژی‌های سبز پایدار را تجویز و اخذ کنند، کیفیت و کمیت خط‌مشی‌های مربوط را بهبود بخشند و اصول و شیوه‌های توسعه پایدار را مورد توجه قرار دهند تا در نهایت گردشگری سبز را بهبود بخشند. خط‌مشی‌های زیست‌محیطی مدون به محیط‌های تمیزتر منجر می‌شوند، در حالی که استراتژی‌ها و رفتارهای نوآورانه را هم در راستای ایجاد رشد سبز^۱ و راهبرد «برد-برد»^۲ برای اقتصاد و محیط زیست تشویق می‌کنند. چنین خط‌مشی‌های برد-بردی توسط خط‌مشی‌گذاران به‌طور فزاینده‌ای دنبال می‌شوند، که در تعداد فزاینده آن‌ها در اقدامات غیرآلاینده و «سبز»^۳ گویای این موضوع است (هرمان و شِنک^۴، ۲۰۲۱). انتخاب خط‌مشی بهینه و استراتژی‌های مختلف نمی‌تواند مطلق باشد، زیرا ممکن است وضعیت مشکلات و مسائل مرتبط با این زمینه در طول زمان تغییر کند. عوامل متعددی بر تصمیمات و اجرای خط‌مشی‌های زیست‌محیطی تأثیر می‌گذارند (هو و همکاران^۵، ۲۰۲۰). از همین رو، مشاهده می‌شود که در بسیاری از کشورها، شهروندان عموماً از خط‌مشی‌های زیست‌محیطی حمایت

-
1. green growth
 2. win-wins
 3. Green new deals
 4. Herman & Shenk
 5. Hou et al

می‌کنند و مایل‌اند برای تامین کالاهای عمومی از جمله تنوع‌زیستی و خدمات اکوسیستم هزینه کنند.

مطابق با یافته‌های تحقیق نیز ملاحظه شد که شاخص‌هایی چون «ارتباطات و تعاملات نهادهای متولی، تعهد به حفظ و صیانت از محیط‌زیست در جهت گردشگری سبز، برنامه‌ریزی استراتژیک و جامع، خط مشی‌گذاری جامع و مشارکتی، توسعه دیپلماسی زیست‌محیطی» مهم‌ترین شاخص‌های شناسایی شده الگوی به‌دست آمده هستند، که بایستی در جهت ارتقای کیفیت تعاملات نهادهای متولی، اثربخشی خط‌مشی‌های مصوب دولت، پایداری محیط زیست و کاهش اثرات منفی زیست‌محیطی گردشگری پیاده شوند. این نتایج مستلزم تدوین خط‌مشی‌های دقیق‌تری برای صنعت گردشگری هستند، که با هدف توسعه پایدار گردشگری و حمایت از گردشگری سبز بایستی به آن‌ها توجه ویژه‌ای شود. تحولات زیست‌محیطی از یک سو و گسترش فرآیندهای گردشگری از سوی دیگر باعث می‌شود موضوع توجه به این مفاهیم بیش از پیش شود. کشور ما نیز می‌تواند در راستای ایجاد نظام یکپارچه ملی محیط زیست و مدیریت هماهنگ و نظام‌مند منابع حیاتی، مقوله گردشگری سبز را به‌صورت جامع و پویا تداعی سازد. به‌همین منظور، الگوی خط‌مشی‌گذاری زیست‌محیطی در بستر گردشگری سبز می‌تواند به‌عنوان اساسی برای تدوین و اجرای خط‌مشی‌های زیست‌محیطی باشد که با کم‌ترین خلأ و چالشی برای محیط زیست و گردشگری مفید باشد و از طرفی، چنین الگویی با عطف به استخراج از فهم شخصی بازیگران و ذی‌نفعان کلیدی دو حوزه علمی، از قابلیت اتکای بالایی برخوردار است. در ادامه، پیشنهادهای مربوطه ارائه می‌شوند:

پیشنهادها

- با توجه به موارد فوق و نتایج به‌دست آمده، پیشنهاد می‌شود که در راستای ایجاد گردشگری سبز و پایدار، نهادهای متولی در این زمینه «استانداردها»ی مربوط را تنظیم کنند. صرف اینکه خط‌مشی‌گذاری صورت گیرد کافی نیست و نیازمند تعریف استانداردهایی هستیم تا سایر اقشار و رده‌ها نیز بتوانند در این راستا همکاری کنند و در راستای پیاده‌سازی اهداف، مفید باشند. درواقع استانداردها به‌عنوان ابزاری برای تنظیم مسائل زیست‌محیطی، نقش اساسی‌ای در تعریف سطوح قابل قبول ایمنی و حفاظت از محیط زیست ایفا می‌کنند. از دیدگاه حکمرانی، استانداردها برای پیاده‌سازی و اجرا از ذی‌نفعان غیردولتی، از جمله

سازمان‌های صنعتی و زیست‌محیطی، در تعیین معیارهایی که خط‌مشی‌ها براساس آن‌ها وضع می‌شوند کمک می‌گیرند. به گفته گولدن و همکاران^۱ (۲۰۱۹) استانداردها می‌توانند در غیاب مقررات نیز نقش راهنما و گسترده‌ای را ایفا کنند.

- پیشنهاد دوم آموزش اصول حفاظت از طبیعت و فرهنگ‌سازی در گردشگری است. این مقوله نیازمند خط‌مشی‌گذاری تعاملی نهادها و سازمان‌های متولی است. در یافته‌های تحقیق نیز مشخص شد که شاخص «ارتباطات و تعاملات نهادهای متولی» بیشترین نمره را در این زمینه اخذ کرد و از نظر خبرگان، مهم‌ترین شاخص الگوست. بنابراین نیاز است که در حوزه خط‌مشی‌گذاری زیست‌محیطی در بستر گردشگری سبز، این ارتباط و تعامل بیشتر و باکیفیت‌تر از قبل باشد تا بتوان در این زمینه به بهترین نتایج دست یافت.

- پیشنهاد سوم در رابطه با آموزش‌های عمومی و فرهنگی است، که در خلال تحقیق نیز به آن اشاره شد. صرف خط‌مشی‌گذاری و صدور دستورالعمل‌ها و ... کفایت نمی‌کند، بلکه نیاز است تا جامعه عمومی در این زمینه آموزش ببیند و با خط‌مشی‌ها و دستورالعمل‌های تدوین‌شده آشنا شوند، زیرا در صورت نبود همکاری جامعه، این موارد چیزی بیش از اسنادی مجلد نیستند، که ضمانت اجرایی آن‌ها نیز در حاله‌ای از ابهام خواهند ماند. گردشگری تنها در صورتی می‌تواند متناسب با نیازها و اصول حفاظت از تنوع‌زیستی باشد که اثرات اکولوژیکی در نظر گرفته شوند و توصیه‌های عمومی در مورد حفاظت از طبیعت و ارزش‌های فرهنگی اعمال شده باشند، محققانی چون وستی و همکاران^۲ (۲۰۱۴)، لیو و همکاران^۳ (۲۰۱۳) و کاتیبوگ - سینها^۴ (۲۰۱۰) هم در تحقیقاتشان به این مورد اشاره کرده‌اند.

- پیشنهاد سوم به‌منظور هم‌راستاسازی تحقیقات معتبر در این زمینه است، که پیشنهاد می‌شود تا محققان به‌منظور ارتباط بیشتر میان مفاهیم خط‌مشی‌گذاری زیست‌محیطی و گردشگری سبز، به بررسی لزوم «هم‌راستایی و انسجام» مفاهیم مرتبط با آن‌ها پردازند و تحقیقاتی را صورت دهند.

-
1. Goulden et al
 2. Votsi et al
 3. Liu et al
 4. Catibog-Sinha

تعارض منافع

تعارض منافی وجود ندارد.

ORCID

Javad Madani

<http://orcid.org/0000-0001-7204-5572>

منابع

- حسینی، مریم. (۱۳۹۴). معرفی روش گروه کانونی و کاربرد آن در تحقیقات. تهران: انتشارات و اطلاع رسانی مرکز پژوهش و سنجش افکار.
- رضانیان، محمد رحیم؛ حیدرنیای کهن، پدرام. (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر مدیریت زنجیره تأمین سبز در صنعت گردشگری مورد مطالعه: آژانس‌های مسافرتی شهر تهران. *مطالعات مدیریت گردشگری*. دوره ۵، شماره ۱۴، زمستان ۱۳۸۹، صفحه ۱۲۵-۱۵۱.
- صالحی، صادق؛ فیضی زنگیر، سلمان؛ قلی پور، یاسر. (۱۳۹۹). تحلیلی بر تصویر رفتار سازگار با محیط زیست در مقاصد طبیعت-پایه (مطالعه‌ی موردی: شهرستان ماسال). *مطالعات مدیریت گردشگری*. دوره ۱۵، شماره ۵۲، زمستان ۱۳۹۹، صفحه ۵۱-۷۹.
- وثوقی، لیلا؛ شمسی ماریینی، نرگس. (۱۳۹۵). ارزیابی عوامل مؤثر بر موفقیت اقامتگاه‌های سبز. *مطالعات مدیریت گردشگری*. دوره ۱۰، شماره ۳۲، زمستان ۱۳۹۴، صفحه ۸۷-۶۷.
- یاوری گهر، فاطمه؛ حیاتی، خلیل. (۱۳۹۹). نوآوری پایدار در صنعت مهمان نوازی: بررسی نقش اشاعه نوآوری، فشارهای محیطی، بازاریابی سبز و تعهد منابع. *مطالعات مدیریت گردشگری*. دوره ۱۵، شماره ۵۲، زمستان ۱۳۹۹، صفحه ۲۷-۵۰.

10.22054/TMS.2020.49649.2262

Reference

- Aldous, D. E. (2013). EFFECTS OF GREEN TOURISM ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT. *Acta Horticulturae*, (999), 171–178. doi:10.17660/actahortic.2013.999.23.
- Archer, B., & Copper, C. (1994). The positive and negative impacts of tourism. In W. Theobald (Ed.), *Global tourism: The next decade* (pp. 69–91). London: Butterworth Heinemann.
- Azam, Muhammad; Alam, Md Mahmudul & Hafeez, Muhammad Haroon. (2018). Effect of tourism on environmental pollution: Further evidence from Malaysia, Singapore and Thailand. *Journal of Cleaner Production*. Volume 190, 20 July 2018, Pages 330-338.

- Azam, M & Sarker, T. (2011). GREEN TOURISM IN THE CONTEXT OF CLIMATE CHANGE TOWARDS SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE SOUTH ASIAN REGION. *Journal of Environmental Management and Tourism*. Volume II Issue 1(3) Summer 2011.
- Baker, P. R. (1986). Natural area destinations: The Moroccan experience. *Tourism Management*, 7, 129–131.
- Barbour, R. (2008). *Doing focus groups*. Sage.
- Birkland, Thomas A. (2019). *An introduction to the policy process: theories, concepts, and models of public policy making*. 5th edition. New York, NY : Routledge, 2019.
- Chan, Ying Tung.(2020). Are macroeconomic policies better in curbing air pollution than environmental policies? A DSGE approach with carbon-dependent fiscal and monetary policies. *Energy Policy*. 141 (2020) 111454.
- Charmaz, K., 2000. Grounded Theory: Objectivist and Constructivist Methods. 2nd ed. Sage Publications, Thousand Oaks, CA, pp. 509–536.
- Chen, Luyi; Zhou, Rong; Chang, Yue & Zhou, Yuan. (2020). Does green industrial policy promote the sustainable growth of polluting firms? Evidences from China. *Science of The Total Environment*. Volume 764, 10 April 2021, 142927.
- Corbin, J., Strauss, A., (2014). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. 4th ed. SAGE Publications.
- Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative and mixed methods approaches*. SAGE Publications, Inc; 5th edition (January 2, 2018).
- Croyle, S. L.; Belage, E.; Khosa, D. K.; LeBlanc, S. J.; Haley, D. B.; and Kelton, D. F. (2019). Dairy farmers' expectations and receptivity regarding animal welfare advice: A focus group study. *Journal of Dairy Science*. Volume 102, Issue 8, August 2019, Pages 7385-7397.
- Cocklin, Chris & Moon, Katie. (2020). *Environmental Policy. This article is a revision of the previous edition article by C. Cocklin*, volume 3, pp 540–545, 2009 Elsevier Lt.
- Czyżewski, Bazyli; Trojanek, Radosław; Dzikuć, Maciej & Czyżewski, Andrzej. (2020). Cost-effectiveness of the common agricultural policy and environmental policy in country districts: Spatial spillovers of pollution, bio-uniformity and green schemes in Poland. *Science of the Total Environment*. 726 (2020) 138254.

- Dobbins S, Hubbard E, Flentje A, Rose CD, Leutwyler H. (2018). Play provides social connection for older adults with serious mental illness: a grounded theory analysis of a 10-week exergame intervention. *Aging Mental Health* 2018;24:596–603.
- Driml, S., & Common, M. (1996). Ecological economics criteria for sustainable tourism: Application to the Great Barrier Reef and Wet Tropics World Heritage Areas, Australia. *Journal of Sustainable Tourism*, 4, 3–16.
- Galeotti, Marzio; Salini, Silvia & Verdolini, Elena. (2020). Measuring environmental policy stringency: Approaches, validity, and impact on environmental innovation and energy efficiency. *Energy Policy*. 136 (2020) 111052.
- Goulden, Shula; Negev, Maya; Reicher, Shay & Berman, Tamar. (2019). Implications of standards in setting environmental policy. *Environmental Science and Policy*. 98 (2019) 39–46.
- Farrell, B., & Twining-Ward, L. (2005). Seven steps towards sustainability: Tourism in the context of new knowledge. *Journal of Sustainable Tourism*, 13, 109–122.
- Hall, M. C. (2010). Tourism and biodiversity: More significant than climate change? [Special Issue]. *Journal of Heritage Tourism*, 5, 253–266.
- Herman, Kyle S. & Shenk, Justin. (2021). Pattern Discovery for climate and environmental policy indicators. *Environmental Science & Policy*. Volume 120, June 2021, Pages 89-98.
- Hosseini, Maryam. (2015). Introducing the focus group method and its application in research. Tehran: Publications and Information Center of Research and Thought Assessment. [In Persian].
- Hou, Shuhua; Xu, Jiuping & Yao, Liming. (2020). Integrated environmental policy instruments driven river water pollution management decision system. *Socio-Economic Planning Sciences*. Volume 75, June 2021, 100977.
- Kelly, J. Andrew; Clinch, J. Peter; Kelleher, L & Shahab, S. (2020). Enabling a just transition: A composite indicator for assessing home-heating energy-poverty risk and the impact of environmental policy measures. *Energy Policy*. 146 (2020) 111791.
- Koskima, Vesa; Rapeli, Lauri & Hiedanpaa, Juha. (2021). Governing through strategies: How does Finland sustain a future-oriented environmental policy for the long term?. *Futures*. 125 (2021) 102667.
- Lu, Chun-Wei; Huang, Jui-Chan; Chen, Chen; Shuc, Ming-Hung; Hsu, Chih-Wei; Bapu, B.R.Tapas. (2021). An energy-efficient smart city for

- sustainable green tourism industry. *Sustainable Energy Technologies and Assessments*. Volume 47, October 2021, 101494.
- Moore , T , McKee , K & McLoughlin , P J 2015 , 'Online focus groups and qualitative research in the social sciences : their merits and limitations in a study of housing and youth', *People, Place and Policy* , vol. 9 , no. 1 , pp. 17-28 . <https://doi.org/10.3351/ppp.0009.0001.0002>.
- Nguyen, Canh Phuc & Su, Thanh Dinh. (2021). Tourism, institutional quality, and environmental sustainability. *Sustainable Production and Consumption*. Volume 28, October 2021, Pages 786-801.
- Pryce H, Hall A, Shaw R, Culhane B, Swift S, Straus J, et al. (2018). Patient preferences in tinnitus outcomes and treatments: a qualitative study. *Int J Audiol* 2018; 57 (10):784–90.
- Ramanian, Mohammad Rahim & Heydarnia kohan, Pedram. (2011). Factors affecting green supply chain management in tourism industry, Investigation of Tehran's Tour & Travel Agencies. *Tourism Management Studies*. Volume 5, Number 14, Winter 2011, pp. 125-151. [In Persian].
- Salehi, Sadegh; Feizi, Salman & Gholipour, Yaser. (2021). Analyzing Factors Influencing Image and Environmentally-Friendly tourists Behavior in Nature-Based Destinations (Case Study: Masal City). *Tourism Management Studies*. Volume 15, Number 52, Winter 2021, pp. 51-79. [In Persian].
- Sparkman, Gregg; Lee, Nathan R & Macdonald, Bobbie N.J. (2020). Discounting Environmental Policy: The Effects of Psychological Distance Over Time and Space. *Journal of Environmental Psychology*. Volume 73, February 2021, 101529.
- Stephenson, Lucy A; Gergel, Tania; Ruck Keene, Alex; Rifkin, Larry; Owen, Gareth. (2020). The PACT advance decision-making template: preparing for Mental Health Act reforms with co-production, focus groups and consultation. *International Journal of Law and Psychiatry*. Volume 71, July–August 2020, 101563.
- Thomas, I., (2011). Environmental Management: Processes and Practices for Australia. The Federation Press, Sydney. *World Commission on Environment and Development*, 1987. Our Common Future. Oxford University Press, Oxford.
- Tuokuu, Francis Xavier Dery; Idemudia, Uwafiokun; S. Gruber, James & Kayira, Jean. (2019). Linking stakeholder perspectives for environmental policy development and implementation in Ghana's gold mining sector: Insights from a Q-methodology study. *Environmental Science & Policy*. Volume 97, July 2019, Pages 106-115.

- Vosoughi, Leila; Shamsi Marbini, Narges. (2015). Evaluating the factors affecting the success of green residences. *Tourism Management Studies*. Volume 10, Number 32, Winter 2015, pp. 87-67. [In Persian].
- Votsi, Nefta-Eleftheria P.; Mazaris, Antonios D.; Kallimanis, Athanasios S. & Pantis, John D. (2014). Natural quiet: An additional feature reflecting green tourism development in conservation areas of Greece. *Tourism Management Perspectives*. 1 (2014). 10-17.
- Wilkinson, Sue. (2014). Focus group methodology: A review. June 2014 *International Journal of Social Research Methodology*. 1(3):181-203.
- Yavari Ghohar, Fatemeh; Hayati, Khalil (2020). Sustainable Innovation in the Hospitality Industry: Investigating the Role of diffusion of Innovation, Environmental Pressures, Green Marketing and Resource Commitment. *Tourism Management Studies*. Volume 15, Number 52, Winter 2020, pp. 27-50. 10.22054 / TMS.2020.49649.2262. [In Persian].
- Zau, Jiaying; Kang Jian; Ma, Hui & Wang, Chao. (2020). Grounded theory-based subjective evaluation of traditional Chinese performance buildings. *Applied Acoustics*. Volume 168, November 2020, 107417.
- Zhang, Jiekuan. (2021). Impacts of the emissions policies on tourism: An important but neglected aspect of sustainable tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Management*. Volume 47, June 2021, Pages 453-461.
- Zhang, Wei; Zhang, Mingyang; Zhang, Wenyao; Zhou, Qian; Zhang, Xinxin. (2020). What influences the effectiveness of green logistics policies? A grounded theory analysis. *Science of The Total Environment*. Volume 714, 20 April 2020, 136731.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

استناد به این مقاله: معدنی، جواد. (۱۴۰۰)، تدوین الگوی مطلوب خط‌مشی‌گذاری زیست‌محیطی در بستر گردشگری سبز. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۶ (۵۶)، ۲۵۱-۲۷۸.

Tourism Management Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.